

УДК 336.773

Конарівська О. Б., старший викладач (ПВНЗ «Європейський університет» Рівненська філія, м. Рівне), **Левун О. І., асистент** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

В статті розглянуто умови формування і реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг. Виокремлено три етапи становлення ринку небанківських фінансових послуг в процесі обслуговування національної економіки, що дозволяють виділити головні проблеми, притаманні кожному з цих етапів. Визначена послідовність проведення стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг. Розроблена концептуальна модель реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг.

Ключові слова: небанківські фінансові установи, ринок небанківських фінансових послуг, стратегія економічного розвитку.

Актуальність теми дослідження. Ефективна діяльність учасників ринку небанківських фінансових послуг впливає на економічне зростання країни, забезпечуючи належні умови для розширеного відтворення заощаджень громадян та інвестування у різні сфери національної економіки. Сучасний ринок небанківських фінансових послуг піддається впливам через глобалізацію економічних відносин, спекулятивні операції, що здійснюються на ринку, та постійні реформи в системі державного регулювання, які негативно позначаються на його функціонуванні. Економічний розвиток вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг перебуває на етапі свого становлення, проте загальний обсяг його активів протягом останніх років зріс на 24,0% та становить 8,6% ВВП України [11]. Такі тенденції свідчать про якісні трансформації у процесі його розвитку. Тому реалізація стратегії економічного розвитку і результативна діяльність небанківських фінансових установ на ринку небанківських фінансових послуг є вагомими факторами, що впливають на економічне зростання країни.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми функціонування та розвитку вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг загалом та окремих його сегментів перебувають у центрі уваги багатьох наукових дослідників. До найбільш вагомих наукових здобутків варто віднести наукові праці В. Корнєєва [1], С. Науменкової [2], В. Пластуна [3],

І. Школьник [4] та інших. Поряд з цим підходи до теоретико-методичних та практичних засад функціонування ринку фінансових послуг, акцентуючи увагу на небанківській сфері, висвітлюються у працях О. Дорош [5], І. Каракулової [6], В. Левченко [7]. Прикладні аспекти формування та реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг та його сегментів достатньо широко висвітлені в роботах вітчизняних учених: Я. Жаліла [8], О. Журавки [9], О. Козьменко [10].

Постановка завдання. Водночас, подальшому дослідженню підлягають проблеми розвитку ринку небанківських фінансових послуг та пошук шляхів реалізації стратегічних завдань щодо зменшення ризиків діяльності юридичних та фізичних осіб, подолання проблем дефіциту фінансових ресурсів, розширення можливостей інвестування, здійснення платежів та перерозподілу фінансових ресурсів у різні сфери економіки, досягнення соціально-економічного розвитку країни.

Метою нашого дослідження є обґрунтування умов формування і реалізації стратегії економічного розвитку вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг

Основні результати дослідження. Ринок небанківських фінансових послуг – це система економічних відносин між небанківськими фінансовими установами з приводу розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, купівлі-продажу тимчасово вільних коштів і цінних паперів, які забезпечують функціонування ринку небанківських фінансових послуг шляхом виконання економічних, ринкових та організаційних функцій.

На ринку небанківських фінансових послуг функціонують різноманітні небанківські фінансові установи. Кожна з них відрізняється своєю специфічною діяльністю. З позицій учасників ринку небанківських фінансових послуг всі небанківські фінансові установи поділяються на кредитні установи, які включають кредитні спілки та інші кредитні установи, ломбарди, лізингові компанії, факторингові компанії; інвестиційні установи, що охоплюють інвестиційні компанії, інвестиційні фонди; страхові установи у складі страхових компаній та недержавних пенсійних фондів.

У розвитку ринку небанківських фінансових послуг можна виділити три основних етапи. Встановлення границь етапів було обрано таким чином, щоб при переході від одного до іншого етапу показати циклічність змін, які відбувалися у розвитку ринку небанківських фінансових послуг, що обумовлено впливом ряду позитивних та негативних факторів.

З проведеного аналізу становлення ринку небанківських фінансових послуг у загальній структурі фінансового ринку визначено, що перший етап (1991–1995 рр.) характеризувався розробленням перших законодавчих документів та наявністю значної кількості державних

органів, що регулювали створення ринку в країні. До позитивних факторів розвитку ринку можна віднести наступні: розширення сфери страхування: затверджено Декрет КМУ «Про страхування» (1993 р.); впроваджено єдиний державний реєстр страхових компаній і видано ліцензії; посилення спеціалізації роботи страховиків; збільшення сфери страхування, поява і розвиток нових його видів. До негативних – повна відсутність нормативно-правового забезпечення діяльності НФП; відсутність контролю державних органів влади; зростанням кількості страхових компаній за непорядкованого законодавства; діяльність страхових компаній відбувалась за принципом піраміди.

Другий етап (1996–2000 рр.) характеризувався спробою проведення перебудови економіки: відносна фінансова стабілізація; введення нової національної валюти; незначне зменшення рівня інфляції; прискорення приватизаційних процесів; поступове створення ринкової інфраструктури. Позитивні фактори – прийняття низки законів: ЗУ «Про страхування» (1996 р.); ЗУ «Про фінансовий лізинг» (1997 р.); створення умов для діяльності нових видів фінансових посередників: інвестиційні фонди, довірчі товариства); встановлення вимог до діяльності страхових компаній, ЗУ «Про страхування» (1996 р.); перереєстрація Укрстрахнаглядом СК (кількість скоротилась у 4 рази, якість страхування збільшилась); зростання валових показників діяльності страхового ринку. Негативні фактори цього періоду вказували на слабкі фінансові можливості небанківських фінансових установ у порівнянні з банківськими установами.

Третій етап (2001 р. – дотепер) характеризується стабілізаційними процесами на ринку небанківських фінансових послуг. Вагомим позитивним фактором стало прийняття закону, що регулює ринок небанківських фінансових послуг – ЗУ «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» (2001 р.), а також створення Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (2002 р.) – органу, що здійснює державне регулювання і контроль за діяльністю небанківських фінансових посередників; прийняття законів, що регулюють діяльність окремих видів небанківських фінансових посередників: ЗУ «Про кредитні спілки» (2001 р.), «Про інститути спільного інвестування» (2001 р.), «Про недержавне пенсійне забезпечення» (2001 р.); внесені поправки до ЗУ «Про ліцензування для всіх учасників ринку; підвищення рівня платоспроможності і капіталізації небанківських фінансових посередників та посилення їх взаємодії з реальним сектором економіки. Негативні фактори, на жаль, є суттєвими на сьогодні – це низька капіталізація ринку, недостатність державного регулювання, низька довіра інвесторів, низький рівень інформованості громадян.

Оцінка факторів розвитку ринку небанківських фінансових пос-

луг на основі ідентифікації етапів та сутнісної характеристики його становлення в Україні дала змогу виявити основні позитивні та негативні фактори на кожному з цих етапів. Можна стверджувати, що на сьогодні в Україні відбулося становлення ринку небанківських фінансових послуг, оскільки на третьому етапі (2001 р. – дотепер) сформовано інституційну структуру ринку небанківських фінансових послуг; розроблено відповідну нормативно-правову базу, що регламентує функціонування ринку небанківських фінансових послуг; створено органи державного регулювання ринку небанківських фінансових послуг [12].

У ході сегментарного аналізу, що охоплює аналіз ринку страхових послуг; аналіз ринку послуг кредитних спілок та інших кредитних установ; аналіз ринку послуг недержавного пенсійного забезпечення; аналіз ринку факторингових послуг; аналіз ринку лізингових послуг; аналіз ринку послуг ломбардів; аналіз ринку інвестиційних послуг виявлено, що з одного боку спостерігається активне нарощуванням обсягів операцій небанківських фінансових установ, що свідчить про позитивні зрушення у цих сегментах. А з іншого боку існують важливі спільні проблеми для кожного сегменту національного ринку, що несуть негативний вплив на його розвиток, а саме недостатній рівень заходів державного регулювання та нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ, низький рівень капіталізації ринку, низький рівень поінформованості громадян, недостатність підготовки кадрів та недобра інвесторів.

Необхідною умовою розвитку ринку небанківських фінансових послуг є наявність ефективного механізму формування і реалізації стратегії економічного розвитку.

Результати критичного аналізу понять "стратегія", "розвиток", "стратегія економічного розвитку" дозволили нам встановити, що стратегія економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг являє собою цілісну систему поглядів та ключових заходів щодо розвитку ринку з урахуванням пріоритетних потреб суспільства та держави щодо фінансових ресурсів, джерел та механізмів їх забезпечення, реалізація яких передбачає комплексне використання принципів, методів, інструментів реалізації стратегії органами державного управління, які її реалізують з метою забезпечення стабільного зростання ринку, підвищення конкурентоспроможності його сегментів та захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг.

Включення до стратегії правових (нормативно-правове забезпечення функціонування всього ринку та окремих його сегментів), регуляторних (регулювання та нагляду за сегментами ринку та захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг) особливостей, а також специфіки розвитку кожного окремого сегменту ринку (низька капіталізація небанківських

фінансових установ, що зумовлено різними стадіями їх розвитку) сприяє удосконаленню як теоретико-методичних підходів до формування стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг, так і підвищує рівень його економічної обґрунтованості.

Процес формування та реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг складається з п'яти взаємопов'язаних етапів. А саме: постановка цілей та завдань стратегії; діагностика стратегічного потенціалу ринку; розробка альтернативних варіантів розвитку ринку; реалізація стратегії; моніторинг та оцінювання стратегії (рис. 1).

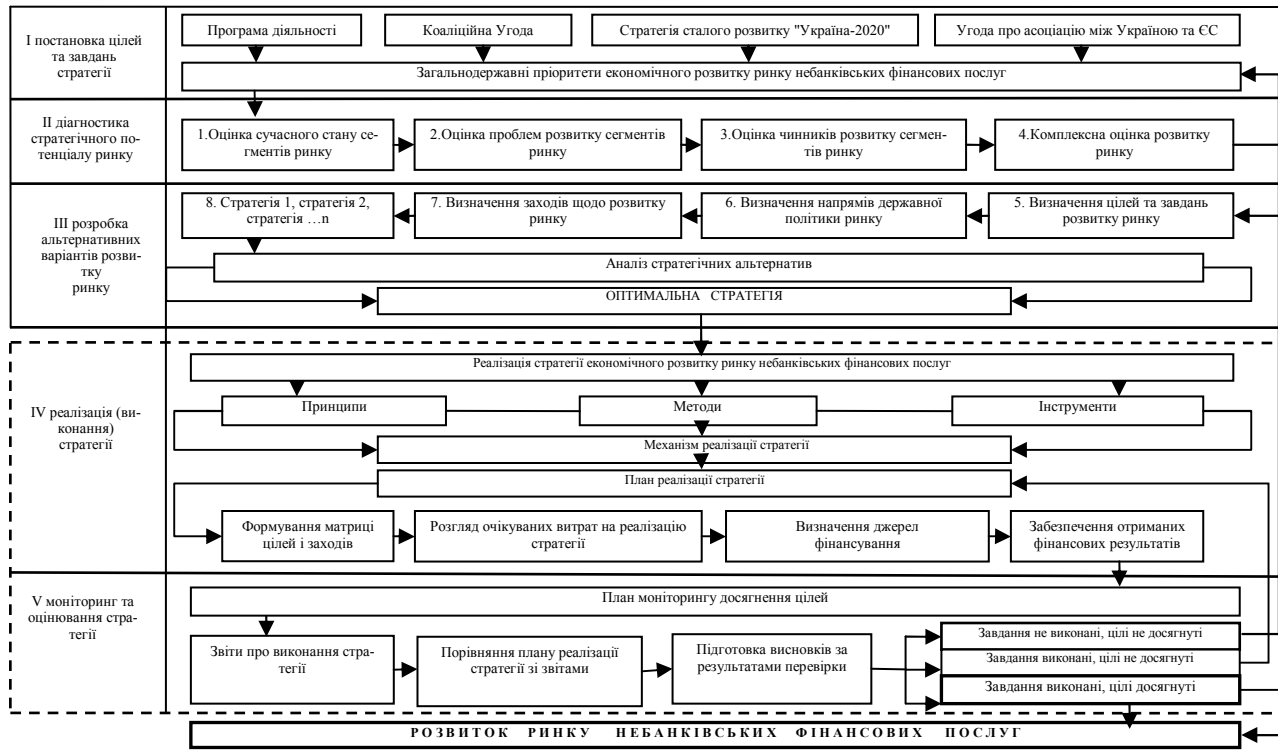
Під механізмом реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг слід розуміти комплекс взаємопов'язаних і взаємоузгоджених методів, інструментів та форм забезпечення цілеспрямованого регулятивного впливу на даний ринок. При цьому основними цілями реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг є забезпечення єдності й сприятливих умов для функціонування та розвитку ринку, нагляду за фінансовим станом його учасників та дотримання ними вимог законодавства, захисту інтересів споживачів небанківських фінансових послуг.

На основі виявлених особливостей сучасного періоду ринку небанківських фінансових послуг, запропоновано концептуальну модель реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг.

Компонуючи форми, методи, інструменти та враховуючи особливості учасників цього ринку, концептуальна модель дозволяє сформулювати системні засади регулювання ринку небанківських фінансових послуг, завдяки яким, відповідно до поставлених цілей, наявного ресурсного забезпечення, обраних управлінських вимог істотно підвищується рівень ефективності регулювання ринку небанківських фінансових послуг та досягаються цілі стратегії економічного розвитку даного ринку (рис. 2).

Результуючими показниками реалізації стратегії економічного розвитку ринку є темпи росту активів небанківських фінансових установ; частка загальних активів небанківських фінансових установ у ВВП; рівень та якість надання об'єктами ринку небанківських фінансових послуг; динаміка кредитних, депозитних та страхових операцій; кількість учасників небанківських фінансових установ. Такий механізм реалізації стратегії дає змогу узагальнено охарактеризувати засоби реалізації цілей суб'єктів регулювання даного ринку, оскільки допомагають відстежити процес їх втілення за логічною схемою: цілі – рішення – впливи – дії – результати.

Таким чином, запропонована стратегія економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг надасть змогу забезпечити формування конкурентоспроможного ринку небанківських фінансових послуг і здатна забезпечити економічне зростання, інвестиційну активність та створення сучасної інфраструктури небанківських фінансових інститутів.

————— етапи і порядок вирішення завдань формування стратегії; - - - - - етапи і порядок забезпечення реалізації стратегії

Рис. 1. Процес формування та реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг

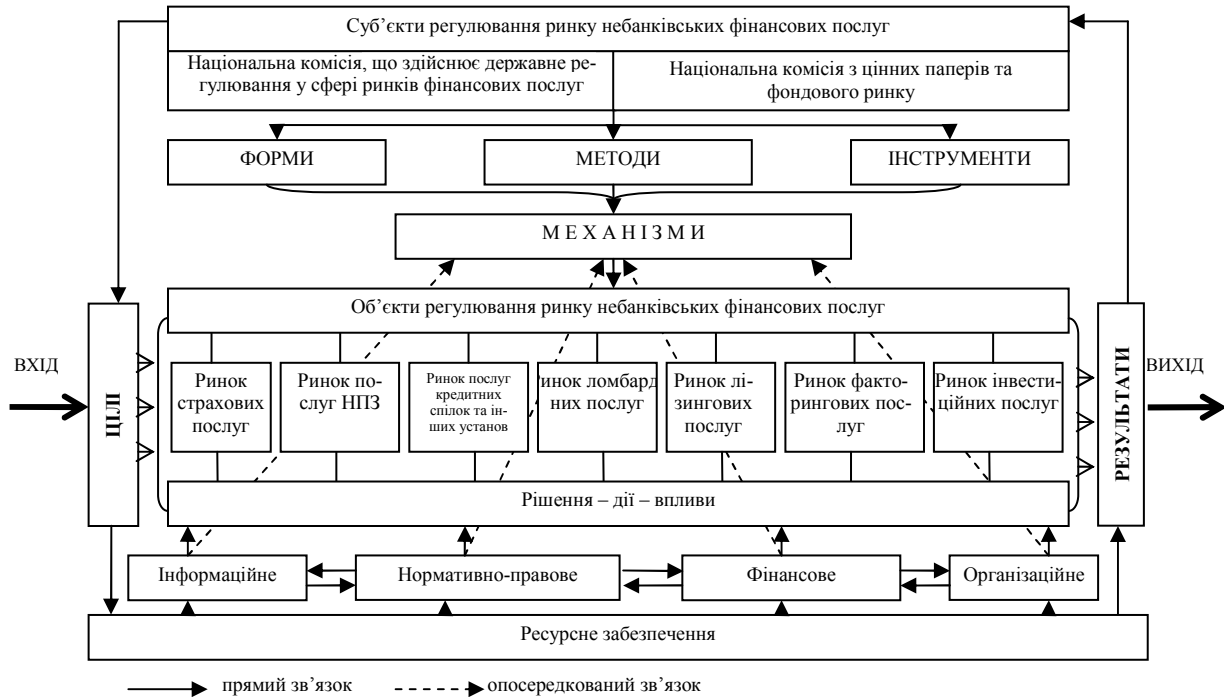

Рис. 2. Концептуальна модель реалізації стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових послуг в Україні

1. Корнеев В. В. Еволюція і перспективи фінансового ринку України / В. В. Корнеев // Економіка України. – 2007. – С. 21–29.
2. Науменкова С. В. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посіб. / С. В. Науменкова. – К.: Центр наук. досліджень НБУ ; Ун-т банківської справи НБУ, 2010. – 170 с.
3. Пластун В. Л. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. посіб. / уклад. В. Л. Пластун. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 166 с.
4. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку : монографія / І. О. Школьник – Суми : Мрія-1, 2008. – 348 с.
5. Дорош О. Л. Небанківські фінансові інститути в економічній системі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / О. Л. Дорош. – Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2003. – 24 с.
6. Каракулова І. С. Небанківські фінансові установи на ринку фінансових послуг України : дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / І. С. Каракулова. – Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 234 с.
7. Левченко В. П. Розвиток ринку небанківських фінансових послуг : монографія / В. П. Левченко. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.
8. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД, 2003. – 368 с.
9. Журавка О. С. Визначення стратегічних орієнтирів розвитку страхового ринку України на основі SWOT-аналізу / О. С. Журавка // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків: тези доповідей та виступів VI Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 жовтня 2011 р.) / ЧІБС УБС НБУ. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2011 р. – С. 162–164.
10. Козьменко О. В. Щодо питання необхідності розробки стратегії розвитку фінансового ринку України / О. В. Козьменко, І. О. Школьник // Економічні науки. Серія Облік і фінанси : зб. наук. праць / Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2008. – Вип. 5 (20). – С. 243–250.
11. Конарівська О. Б. Реалізація стратегії економічного розвитку ринку небанківських фінансових установ : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / Конарівська Оксана Богданівна – Рівне, 2015. – 21 с.
12. Конарівська О. Б. Характеристика основних етапів становлення ринку небанківських фінансових послуг в Україні / О. Б. Конарівська // Збірник наукових праць Луцького нац. тех. ун-ту. – 2013. – № 10 (37). – С. 89-97.

Рецензент: к.е.н., доцент Ковшун Н. Е. (НУВГП)

Konarivska O. B., Senior Lecturer (PVNZ "European University" Rivne branch, Rivne.), **Levun O. I., Assistant** (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne)

FORMATION AND REALIZATION OF ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY OF THE MARKET FOR NON-BANKING FINANCIAL SERVICES

The article covers the conditions of formation and realization of economic development strategy of the market for non-banking financial services. Three stages of formation services of market of non-banking financial services in the process of serving the national economy and also problems, which are typical for this stages, singled out. The sequencing realization of economic development of non-banking financial services market strategy is determined. Conceptual model of realization of economic development of non-banking financial services market strategy is determined.

Keywords: non-banking financial institutions, market for non-banking financial services, economic development strategy.

Конаривская О. Б., старший преподаватель (ПВНЗ «Европейский университет» Ровенский филиал, г. Ровно), **Левун О. И., ассистент** (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ФОРМИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ СТРАТЕГИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ

В статье рассмотрены условия формирования и реализации стратегии экономического развития рынка небанковских финансовых услуг. Выделены этапы становления рынка небанковских финансовых услуг в системе финансового рынка Украины, а также главные проблемы, присущие каждому из этих этапов. Разработана последовательность проведения стратегии экономического развития рынка небанковских финансовых услуг. Разработана концептуальная модель реализации стратегии экономического развития рынка небанковских финансовых услуг.

Ключевые слова: небанковские финансовые учреждения, рынок небанковских финансовых услуг, стратегия экономического развития.
